

Потоцький М. М.,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»
(Криворізький факультет
Донецький державний університет внутрішніх справ)

Брєславець Я. О.,
студентка 2 курсу
(Криворізький факультет
Донецький державний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СВІДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Забезпечення прав свідка у ході проведення допиту є важливою умовою допустимості показань у кримінальному провадженні. А.Ю. Габрелян, О.В. Чепель зазначають, що показання учасників кримінального процесу займають центральне місце в системі процесуальних джерел доказів. Показання складають, в середньому, майже 70 % від загальної кількості наявних у провадженні доказів. При цьому значна їх частина складається з показань свідків [1, с. 452]. Показання свідка у кримінальному процесі є важливим та найбільш розповсюдженим джерелом доказової інформації.

Показання осіб, які володіють певною інформацією про обставини кримінального правопорушення, є найважливішим процесуальним засобом, за допомогою якого забезпечується встановлення обставин події [1, с. 457].

Відповідно до ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [2]. Т.О. Закревська надає авторське визначення поняття «свідок»: свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань, а також фізична особа яка була залучена до участі у проведенні слідчої (розшукової) дії слідчим, прокурором та викликана в судове засідання, для надання показань стосовно умов та результатів її проведення [3, с. 81]. Позитивно оцінюючи деталізацію положень кримінального процесуального закону щодо поняття свідка, убачається, що визначення, надане у ч. 1 ст. 65 КПК України охоплює й випадки залучення до судового розгляду особи як свідка, яка попередньо брала участь у провадженні слідчих (розшукових) дій у якості понятого.

С.В. Слінько зазначає, що свідок є неупередженою особою у кримінальному процесі. На підставі показань свідка сторони приймають рішення щодо винності або невинуватості особи, відносно якої порушена кримінальна справа [4, с. 878]. Можна дискутувати з приводу упередженості/неупередженості свідка у кримінальному провадженні. Така якість як «неупередженість» більш властива такому учаснику кримінального провадження як понятій. Адже, за наявності у особи «упередженості», така особа не може бути залучено у якості понятого до проведення процесуальних дій. Відповідно до того, яка зі сторін залучає свідка до кримінального процесу, останніх можна класифікувати як свідків сторони захисту та як свідків сторони обвинувачення. Залежно від ситуації, свідок може мати зацікавленість щодо результатів кримінального провадження. Однак, якщо брати за основу той факт, що усі свідки надають виключно правдиву інформацію та в повному обсязі, дійсно можна вести мову про їх неупередженість та нейтральність стосовно мети кримінального провадження.

КПК України відносить свідка до інших учасників кримінального провадження [2]. З огляду на те, що за замовчуванням свідок має надавати правдиву інформацію, відповідно зміст такої правдивої інформації знаходиться поза змістом обвинувальної чи виправдувальної спрямованості.

Відповідно до чинного кримінального процесуального закону свідок зобов'язаний: 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду; 2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду; 3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків [2].

В той же час, беручи участь у допиті у якості свідка мають враховуватись відповідні норми етикету. Так, коли вас викликають для давання показань у статусі свідка, ви повинні за законом обов'язково з'явитися саме в той час і в той день, які зазначені у виклику. Ви зобов'язані чесно і правдиво відповідати на всі поставлені вам запитання. Є два винятки, коли ви можете відмовитися відповідати на запи-

танья: ви можете відмовитися від розголошення інформації, яка підлягає захисту як ваша професійна таємниця; ви можете відмовитися від показань проти близьких родичів та членів своєї сім'ї [5]. Близькі родичі та члени сім'ї – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [2].

Відмова давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї можлива виключно у разі, якщо такі показання можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні особою, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення [2]. Відповідно, імунітет свідка щодо дачі показань у досліджуваному контексті не розповсюджується на покази стосовно обставин які не можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення.

За загальним правилом, виклик свідка на допит здійснюється слідчим, прокурором або судом. Свідку надсилається повістка, в якій зазначаються дата, час та місце проведення допиту, а також його процесуальний статус і наслідки неявки без поважних причин. Повістка може бути вручена особисто, надіслана поштою, електронною поштою або іншими доступними засобами зв'язку. Якщо немає можливості з'явитися свідок має повідомити про це завчасно та надати докази поважності причини, але якщо свідок без обґрунтованих підстав ухиляється від явки, до нього можуть бути застосовані відповідні примусові заходи [2].

Здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану вимагає внесення змін до традиційних підходів проведення процесуальних дій. З огляду на вимушене внутрішнє переміщення населення набуває актуальності допит свідків у режимі відеоконференції. Позитивно оцінюючи надану законодавцем таку можливість убачається, що процедура проведення допиту у режимі відеоконференції виглядає надто обтяжливою для сторони обвинувачення та не містить виключень для проведення такого допиту в умовах воєнного стану.

Такими обтяжливими умовами, є умови, викладені у ч. 5 ст. 232 КПК України, а саме: зобов'язання про вручення допитуваній особі пам'ятки про її процесуальні права; перевірка у допитуваної особи документів, що посвідчують особу; обов'язок службової особи перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії [2]. На наше переконання, процедура здійснення слідчих (розшукових) дій, у тому числі й допиту свідка, в умовах воєнного стану має в більшості орієнтуватись на змістовний аспект процесуальної дії, упускаючи при цьому вимоги формального характеру, які створюють невинуваті перешкоди діяльності сторони обвинувачення та не несуть змістовного наповнення. Наявність вищевказаних перепон знижує ефективність проведення допитів у режимі відеоконференції в умовах воєнного стану.

З огляду на все вищевказане, слід підсумувати, що показання свідка відіграють суттєву роль у доказуванні у кримінальному процесі. Свідок не повинен зазнавати будь-якого тиску, погроз чи обмежень, які можуть вплинути на правдивість його свідчень. Процесуальна форма проведення допиту свідка у режимі відеоконференції в умовах воєнного стану потребує удосконалення у бік зменшення формалізму та акцентуванні на змістовному аспекті даної слідчої (розшукової) дії.

---

1. Габрелян А. Ю., Чепель О. В. Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 451-458.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 13.04.2012. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.02.2025).

3. Закревська Т. О. Правовий статус свідка у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2020. Вип. 48. С. 78-82.

4. Слінько С. В. Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі. *Форум права*. 2012. № 1. С. 878-882.

5. Путівник з прав людини. Права людини і громадянська освіта. Свідок. URL : <https://www.rights.in.ua/themes/court-fair-trial/criminal-proceedings/witness> (дата звернення: 01.02.2025)